Δυαδική Κοινωνία

Χάρης Ναξάκης *

Οι χιλιάδες δομές αλληλεγγύης και συνεργατικότητας που αναβλύζουν από το πληγωμένο στην εποχή των μνημονίων σώμα της ελληνικής κοινωνίας έχουν διπλή ανάγνωση. Από τη μια είναι τέκνο της ανάγκης για αξιοπρεπή επιβίωση και υπέρβαση του ιδιοτελούς εγώ με άνοιγμα του ατόμου στον άλλο. Από την άλλη, σε διάφορες αλληλέγγυες δομές, το κυρίαρχο χαρακτηριστικό είναι η ελεημοσύνη των χορτάτων, ιδιοτελής αλληλεγγύη, που έχει ως στόχο την ηθική νομιμοποίηση του επιχειρείν, τις δημόσιες σχέσεις και μέσω αυτών την απόκτηση κύρους και ισχύος. Αν βέβαια σε μια κοινωνία υπερισχύουν οι ιδιοτελείς δομές αλληλεγγύης, τότε η κοινωνία έχει μετατραπεί σε καταναλωτή αλληλεγγύης και η ίδια η αλληλεγγύη έχει γίνει θέαμα.

Οι συνεργατικές δομές που αποδεικνύουν στην πράξη τον αυθεντικό αλτρουισμό τους και λειτουργούν αμεσοδημοκρατικά θα μπορούσαν εν δυνάμει να αποτελέσουν το πρόπλασμα, το θετικό παράδειγμα για το τι είδους κοινωνία θέλουμε. Αυτή η ανάγνωση των δομών αλληλεγγύης θέτει ξανά σε συζήτηση το γνωστό εδώ και δύο αιώνες δίλημμα: μεταρρύθμιση ή επανάσταση, προσαρμογή ή ριζικός κοινωνικός μετασχηματισμός;

Μέσα στους κόλπους αυτών που τουλάχιστον θεωρητικά επαγγέλλονται τον ριζικό κοινωνικό μετασχηματισμό, υπάρχουν τρεις αντιλήψεις για τον ρόλο των από τα κάτω αλληλέγγυων και συνεργατικών δομών:

α) Το κόμμα-μεσσίας: Η νεωτερική εκδοχή της θρησκευτικής πίστης με κοσμικά χαρακτηριστικά είναι η εγκαθίδρυση ενός επίγειου παραδείσου (σοσιαλισμός) μέσω της καθοδήγησης ενός κόμματος-μεσσία, που όταν ωριμάσουν οι συνθήκες θα οδηγήσει έναν στρατό μυημένων να ανατρέψει τον καπιταλισμό, μέσω μιας ξαφνικής ρήξης με την αλλοτριωμένη ανθρώπινη ιστορία. Μέχρι να

ωριμάσουν οι συνθήκες, δεν έχουμε καμιά ευθύνη για τις πράξεις μας διότι το κακό (εκμετάλλευση, ιδιοτέλεια, κ.τ.λ.) δεν μπορεί να ηττηθεί ή έστω να περιοριστεί στον καπιταλισμό, αλλά μόνο σε ένα επέκεινα, στον σοσιαλισμό.

Ετσι, γι' αυτήν την αντίληψη είναι μάταιη ή έστω αναποτελεσματική κάθε πράξη αντίστασης, όπως οι αλληλέγγυες και συνεργατικές δομές, οι οποίες το μόνο που προσφέρουν είναι να αναζωογονούν τον καπιταλισμό, να τον εξωραΐζουν και να μπαλώνουν τις ρωγμές του. Πρόκειται για σκουπίδια που μολύνουν την καθαρότητα της τελικής λύσης, της πραξικοπηματικής ρήξης με την ιστορία.

β) Η κυβερνώσα Αριστερά-το κόμμα συλλογικός διανοούμενος: Τα κοινωνικά κινήματα, οι συνεργατικές δομές και τα εγχειρήματα αλληλέγγυας οικονομίας μπορούν να πειραματίζονται με την αυτοδιαχείριση και την άμεση δημοκρατία αλλά μέχρι εκεί είναι τα όρια της συμβολής τους.

Ολους αυτούς τους κινηματικούς πειραματισμούς πρέπει να τους αξιοποιήσουν οι πολιτικοί ακτιβιστές μιας κυβερνώσας Αριστεράς (Ζίζεκ, Λακλάου), υπό την καθοδήγηση του κόμματος συλλογικού διανοούμενου, για να καταλάβουν την εξουσία μέσω των εκλογών και να πραγματοποιήσουν τις κοινωνικά απαραίτητες εκλογές.

Οι πολιτικοί ακτιβιστές και οι οργανικοί διανοούμενοι είναι οι ειδικοί που εκφράζουν τη συλλογική συνείδηση των «από κάτω» και θα αποτελέσουν τον κορμό της κυβερνώσας Αριστεράς.

Σύμφωνα με την παραπάνω εργαλειακή αντίληψη, οι δομές αλληλεγγύης είναι το μέσο για την επίτευξη του τελικού σκοπού, της κατάληψης της εξουσίας. Η κατάληψη της εξουσίας, είτε μέσω της αλλαγής των συσχετισμών δύναμης σε κοινοβουλευτικό επίπεδο είτε μέσω μιας ξαφνικής ρήξης με την ιστορία, θα δώσει τη δυνατότητα στο κόμμα-μεσσίας ή στο κόμμα συλλογικός διανοούμενος να αυτορυθμίσει την κοινωνία προς την ευημερία, όπως η αγορά για τους φιλελεύθερους αυτορυθμίζει την οικονομία.

Μα τέλος πάντων τι είναι ο καπιταλισμός, αν δεν είναι σχέσεις μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας, εξουσιαστών και εξουσιαζόμενων, εμπορευματικές σχέσεις, ανταγωνισμός και ιδιοτέλεια, συσσώρευση υλικών αγαθών και καταναλωτισμός; Για ποιον λόγο ένας εκπρόσωπος των από κάτω που ζει καπιταλιστικά, δηλαδή συσσωρεύει υλικά αγαθά, χρήμα και εξουσία, έχει κίνητρο να τα εκχωρήσει για το κοινό καλό μόνο και μόνο επειδή δηλώνει αριστερός ή κομμουνιστής και κατέλαβε την εξουσία εν ονόματι των εξουσιαζόμενων;

γ) Η δυαδική κοινωνία: Ενας άλλος λοιπόν δρόμος είναι εφικτός κι αυτός είναι της δημιουργίας μέσα στο σώμα της παλιάς κοινωνίας των σπερμάτων της καινούργιας, να εγκαταστήσουμε τον κόσμο που θέλουμε στο παρόν που θέλουμε να εγκαταλείψουμε, να δημιουργήσουμε μια παράλληλη ανταγωνιστική κοινωνία μέσα στην κυρίαρχη, μια δυαδική δομή που θα περιέχει: δίκτυα αλληλέγγυας και συνεργατικής οικονομίας, αντι-ιεραρχικές σχέσεις, δίκτυα δωρεάν παροχής γνώσης και πληροφορίας, αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων, συνεταιριστικά δίκτυα για την παραγωγή των κοινών αγαθών, ηθικούς κανόνες και απαγορεύσεις για τον περιορισμό των ιδιοτελών συμπεριφορών, κοινοτικά δίκτυα με βάση το μικρό παραγωγικό μέγεθος για να περιοριστεί η μεγαμηχανή του κράτους, περιορισμό των αναγκών και των εμπορευματικών ανταλλαγών, μορφές οικονομικού εξισωτισμού που θα διασφαλίζουν ένα ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα και θα θεσμοθετούν ένα μέγιστο επιτρεπτό εισόδημα κ.λπ.

Βέβαια, κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει την πιθανότητα ένας ευνοϊκός συνασπισμός κοινωνικοπολιτικών δυνάμεων να οδηγήσει σε μια κοινοβουλευτική πλειοψηφία που θα θέσει τα θεμέλια μιας αξιοβίωτης κοινωνίας, αλλά αυτό προϋποθέτει από πριν να έχει ανταγωνιστικά συγκροτηθεί μια παράλληλη κοινωνία, πρέπει να έχει προηγηθεί η συνεργατική και αποεμπορευματοποιημένη κοινωνική αυτοθέσμιση.

Η μετάβαση θα είναι εκείνη η στιγμή που η συνύπαρξη των δύο κοινωνιών θα είναι αδύνατον να συνεχιστεί.

*καθηγητής Οικονομικών στο ΤΕΙ Ηπείρου
charisnax@yahoo.gr

https://www.efsyn.gr/arthro/dyadiki-koinonia